

ÁTALAKULÓ ELVÁRÁSOK, ÁTALAKULÓ LEHETŐSÉGEK

SIÓ LÁSZLÓ

TÁMOP 3.1.1-11/1-2012-0001
„XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz” c. kiemelt uniós projekt

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TUDATOS TALÁLGATÁS

„A jóslás nehéz dolog, főként, ha a jövőre vonatkozik,,

(kínai közmondás)

„A mi feladatunk nem az, hogy megjósoljuk a jövőt, hanem hogy felkészüljünk rá.”

(Periklész)

AZ OKTATÁS JÖVŐKÉPEI (OECD)

Az OECD *Iskoláztatás a holnap számára* program oktatási jövőképei:

- az oktatási rendszer jelentős megerősödése
- a jelenlegi helyzet valamilyen formában történő fennmaradása,
- az iskolák oktatásban való szerepének, részvételének gyengülése.

A tapasztalatok azt mutatják: a scenáriók jól mérték fel a fejlődés lehetséges irányait és a lehetséges kockázatokat.

Az ezredfordulón az oktatásban érintettek többsége abban bízott Magyarországon, hogy egy az oktatás megerősödését tartalmazó forgatókönyv valósul meg.

MERRE TARTUNK?

Egy ilyen forgatókönyvben szereplő oktatási rendszer jellemzői:

- az iskolai oktatással szembeni erős társadalmi bizalom,
- egyetértés a célok és feladatok tekintetében,
- szilárd finanszírozási háttér,
- felkészült, elismert, magas jövedelmű tanárok,
- az esélyteremtés hangsúlyos szerepe,
- erős közösségi funkciók,
- magas követelmények,
- a specializáció széles körben biztosított lehetősége.

2015-ben oktatásunknak sok - más forgatókönyvbe illő - jellemzője van:

- hiányzik a közbizalom és sokan elégedetlenek az oktatással (de nem a tanárokkal!)
- a tanulói eredményesség nagy mértékben függ a szülők lehetőségeitől,
- nagy a kirekesztődés kockázata,
- a rendszer ellenáll a változtatási szándékoknak,
- gondok vannak a tanárutánpótlás biztosításával.

A VÁLTOZÁS NÉHÁNY JELE AZ OKTATÁSBAN

Az ismeretek és az ismeretek mixe, azaz, hogy „**mit tanítunk**”, illetve **mire lenne szükség** gyorsan változik (változna). Valamivel lassúbb volt napjainkig ez a folyamat a „**hogyan tanítunk**” esetében (eszközök, értékelés, módszertan stb.)

Néhány évtizede a diák kijárta az iskolát, megszerezte a szükséges végzettséget, és ezzel **többnyire élete végéig elboldogult**. Hasonló volt a helyzet a tanárok esetében is.

Ma az alapvető probléma, hogy

- azok a **gyerekek**, aki ma kezdik az iskolát, **mire tanulmányaikat befejezik, egy másik világba érkeznek meg** (gazdaság, munkaerőpiac, társadalmi helyzet, technológia stb.),
- és **ugyanaz a helyzet** a főiskolát, egyetemet ma kezdő **tanárokkal is**.

Ez megjelenik az iskolával szemben támasztott társadalmi, gazdasági, iskolahasználói (szülő, diák) elvárások változásában is (amelyek gyakran szélsőségesen differenciálttá válhatnak).

A háttérben pedig élesedik **a formális és nem formális információszerzés rivalizálása**, miközben az utóbbihoz kapcsolódó lehetőségek hihetetlen gyorsan bővülnek.

Ez iskola és a tanár szerepének és feladatainak átértékelődését is jelenti (mint kihívás).

FEJLŐDÉS ÉS FEJLESZTÉS

Az oktatást körülvevő világ gyorsan és jelentősen változik.

Az oktatási fejlesztések időtávja gyakran évtizedes léptékű.

Egy most elindított fejlesztés 10-15 év múlva ér össze a valósággal. Az a cél, hogy az akkor aktuális helyzetben legyen releváns.

Megtehetjük, hogy elébe megyünk az átalakulásnak, modellezzük a várható folyamatot, és **a valószínűsíthető jövőre vonatkozóan keresünk válaszokat.**

De nem mehetünk biztosra! Egy jól definiált problémára adott - ma hibátlan válasz - sem biztos, hogy jó lesz.

A napi ügyes-bajos dolgokat kezelni kell, **de ha teljesen elfoglaljuk magunkat a létező javításával, annak beláthatatlan következményei lehetnek.**

A mára adott válaszok és a jövőre vonatkozó kérdések egyensúlyát kell megtalálni.

NÉHÁNY FEJLESZTÉSI KIHÍVÁS

- Hogyan lehet a fiatalokat olyan feladatok elvégzésére, problémák megoldására felkészíteni, amiket ma nem ismerünk?
- Hogyan tudjuk kezelni új tudásterületek felértékelődését?
- Mi a megoldás arra, hogy a sikeresen alkalmazható módszertani, technológiai eszközök használatában a tanulók látványosan felkészültebbek lesznek tanáraiknál?
- Hogyan lehet kezelni azt a helyzetet, hogy a formális (iskolai) és nem formális információszerzés rivalizálása élesedik, ráadásul az utóbbihoz kapcsolódó hozzáférési lehetőségek hihetetlen gyorsan bővülnek?
- Hogyan lehet az esélyegyenlőség és a méltányosság kérdését kezelni ebben a helyzetben?
- Mit lehet majd kezdeni az iskolával szemben támasztott társadalmi, gazdasági, iskolahasználói (szülő, diák) elvárások változásával és a mainál is lényegesen jelentősebb mértékű differenciálódásával?

EREDMÉNYESSÉG – MÉLTÁNYOSSÁG - HATÉKONYSÁG

A ma iskolájának sajátossága, hogy

- közös, általános elvárásokat elégít ki;
- a speciális igények kielégítését „rábízta” a családokra (ki-ki oldja meg, ahogyan tudja);
- elvárás az eredményesség és (költség)hatékonyság;
- elvárás a méltányosság: tehetségesek / hátrányos helyzetűek / speciális igényűek támogatása

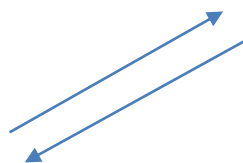

Az új elvárás: az iskola az alapkészségek kimagasló szintű kialakítása mellett az egyéni tanulási utakra, a differenciált fejlesztésre koncentráljon.

Ez a oktatás méltányossági fogalmának kiegészítését teszi szükségesé.

- Biztosítsa a tanulók és a pedagógusok számára annak feltételeit, hogy **teljesítményük és eredményeik tehetségük, erőfeszítéseik és szorgalmuk függvényében alakuljon.**
- Ennek érdekében **differenciált, egyénre szabott, támogató eszköz- és feltételrendszert biztosítson és működtessen.**

„Az oktatási méltányosság egy olyan jellegű oktatási környezetre vonatkozik, amelyben az egyéneknek módjukban áll, hogy képességeik és tehetségük alapján tekintsék át választási lehetőségeiket és hozzanak döntéseket, s ebben ne sztereotípiák, egyoldalú elvárások és diszkriminációs hatások befolyásolják őket. Az oktatási méltányosság megvalósítása bármilyen etnikai háttérrel rendelkező fiatal számára lehetővé teszi, hogy fejlessze készségeit, lehetővé téve számára, hogy produktív, cselekvőképes polgárrá váljon. Ez az oktatási környezet nemtől, etnikai hovatartozástól és szociális háttértől függetlenül nyit meg gazdasági és társadalmi lehetőségeket.” (OECD, 1997)

A DIGITÁLIS VILÁG KIHÍVÁSA

Az információszerzés, a tanulás lehetőségei kitágulnak.

A lehetőségekhez egyenlőtlen lesz a hozzáférés.

Az iskolába lépéskor még nagyobbak lesznek a tanulók közötti különbségek (startpozíció) és más lesz az előrehaladás sebessége is.

Nem zárul, hanem nyílik az olló.

A különbségek nem csak „mennyiségileg” lesznek mások.

Tartalmukat tekintve is nagyon differenciáltak lehetnek.

Az iskoláknak választ kell adniuk ezekre a kihívásokra.

Az ilyen helyzetekben a tanárnak gyakrabban kell koordinátori, módszertani mentori támogatást nyújtani, mint ismeretátadóként megjelenni. (Sokaknál nehéz attitűdváltásra lesz szükség.)

Azoknak a diákoknak az érdeklődését is fenn kell tudni tartani, akik

- bizonyos területeken már jóval előrébb járnak, mint a többiek,
- a tanulás terén való motiváltságuk csak egyes ismeretterületek tekintetében erős.

Új „nyelv” (amit meg kell tanulni, de (magán) erőforrás bevonásának a lehetősége is.

A TARTALMI SZABÁLYOZÁST ÉRINTŐ ELVÁRÁSOK

Az iskola által közvetített tudás ma még nagyjából ismereteket, kisebb mértékben ezek alkalmazásának képességét jelent. A jövő iskolájában ez az arány feltehetően tovább változik.

Ez értelemszerűen érinti a tartalmi szabályozást:

- a klasszikus, mindenki számára előíró, **standard tartalmak, követelmények köre szűkül,**
- **egy bőséges, rendszerezett tartalmi kínálatot** kell biztosítani, **amiből** (részben a diák választása alapján) egyéni tanulási utak építhetők fel.
- a rendszer legyen alkalmas **az előrehaladásról való visszajelzés támogatására.**

Mivel egy (részben) ismeretlen világban való eligazodásra készítünk fel, **felértékelődnek készségek, képességek,** amelyeket a tartalmi szabályozás szintjén is kezelni kell:

- a **bizalom** és a **kommunikációs készségek,** amik az **együttműködés** alapjai,
- a **kritikus gondolkodás, a kreativitás, a laterális gondolkodás, a kérdezés kultúrája** (mint a **problémamegoldás támogatói**),
- a **motiváltság** és az **elköteleződés**
- a **kockázatvállalás**
- **az alkotás, az új létrehozásának képessége** (innovációs igény és készség).

NŐ VAGY CSÖKKEN A TANÁR SZEREPE?

Ezek az elvárások átalakítják

- az iskolai oktatás struktúráját,
- az iskolai munka tartalmát.

Egyúttal átértékelődik és átalakul a tanárok szerepe, mert

- a jelenleginél is nagyobb hangsúlyt kap az alapkészségek kialakítása (olvasás, írás, matematika), amit mindenkinek meg kell kapnia,
- ugyanakkor valószínűleg szerteágazóbbak lesznek a diákok tanulmányai (mind tartalmukat, mind rétegzettségüket tekintve),
- az ismeretek egyirányú közvetítése háttérbe szorul, jelentőségét veszti, helyébe az egymástól való tanulás lép, amely ráadásul nem fiktív, hanem valós problémák megoldásához ad folyamatos, több pontból érkező támogatást.

A válasz viszonylag egyszerű a kérdésre: ha ezekre a kihívásokra pozitív válaszokat tudnak adni, akkor szerepük valószínűleg felértékelődik. Ha nem, akkor jelentőségük jelentősen csökkenhet.

Lényegében egyetlen esély van: JÓ TANÁROK KELLENEK! A legtehetségesebb fiatalokat kell rávenni arra, hogy ezt pályát válasszák, s aztán meghatározó ideig a pályán is maradjanak.

Nem véletlen tehát, hogy a sikeres oktatási rendszerek a pedagógusokat állították a középpontba (toborzás, képzés, értékelés, életpályák, presztízsepítés, vezetés, segítő szakmák).

AZ ISKOLA MARAD-E A TANULÁS FŐ HELYSZÍNE?

Az ismeretszerzés lehetőségének bővülése veti fel azt a kérdést. Érvek az „IGEN” mellett:

- az **alapkészségek kialakítása, elmélyítése** továbbra is az iskola dolga marad,
- **új készségek megalapozása is** hatékonyabban történhet az iskolában (online felületek használata, az ezeken való együttműködési készség, a közös problémamegoldás készsége)
- **a tanulás, az ismeretszerzés és rendszerezés technológiájának átadása** is az iskola dolga marad, sőt ez a nem formális tanulás térnyerése miatt fel is értékelődik,
- az iskola dolga lesz **a nem formális tanulás eszköztárához** másként hozzá nem jutó tanulók számára **a hozzáférés biztosítása**.

Így is **valószínű, hogy a hagyományos tanórai keretek között töltött idő csökken**, hiszen a tanár-diák, diák-diák tanulási együttműködés más felületeken (pl. hálózati tanulás) is zajlik.

A szabad kapacitást azonban jól kihasználható, olyan tevékenységeket lehet megerősíteni, amelyek helyszíne eddig (részben) másutt volt: sport, kultúra, egészségfejlesztés, stb.

Másrészt **új funkciók integrálhatók az iskola szolgáltatásai közé**: pl. egészségügyi ellátás, szociális ellátás, pályaaorientációs, foglalkoztatást támogató tevékenysége. (ld. kiterjesztett iskola)

EGY PÉLDA: A FINN OKTATÁS

MITŐL MŰKÖDIK?

Milyen iskolát akarunk? - „egyforma iskola” → a legközelebbi iskola a jó iskola

Méltányosság, eredményesség (reális erőforrással)

Partnerség → idő a vitára, bevonódás, elköteleződés)

Kísérletezés, lépcsőzetes bevezetés, korrekciók

Kontextusba helyezett fejlesztés → nem másolás, nem irodai félhomály → nem másolható

A tanár a minőségbiztosítás kulcsa

Jövőtervezés (NOKIA, bevándorlás)

MIT ÉRDEMES EBBŐL TANULNI?

Merj kockázatot vállalni!

Ne félj tévedni!

Dönts!

Az ötletet, tévedést, tapasztalatot oszd meg!

Bizalom!

AMIRE ÉPÍTENI LEHET

A változás három kiváltó oka: szükségszerűség (kényszer), karizmatikus vezető, előrelátás

Innovációs „ablakok”:

- jó gyakorlatok, innovatív intézmények,
- alternatív kerettantervek,
- NOP fejlesztés,
- jó tanárok
- szabályozás: az eltérés keretei, lehetőségei (Japán példája)

OH és OFI fejlesztések

- a szabályozásról való gondolkodás,
- a pedagógusok szakmai fejlődését támogató rendszer,
- mester- és kutatópedagógusok,
- indikátorrendszer fejlesztése,
- finanszírozási modellek stb.

Nem tökéletesek, nincsenek készen, de lehet hozzájuk viszonyulni, vitathatók, inspirálóak.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE